

ÅMLI KOMMUNE

- BYGDA FOR ALLE

Søknad om stedsutviklingsmidler 2026 Åmli kommune

– Fysiske prosjekter

Prosjekt: Beverlandemerke ifm. elvekultursti

INNHALD:

1	Innledning og formål	3
2	Forankring av prosjektet og forhold til andre planer	4
2.1	<i>Direkte forankring i mulighetsstudie.....</i>	4
2.2	<i>Politisk forankring av sentrumsutvikling generelt.....</i>	4
2.2.1	PROSJEKTET FRAMTIDSBYGDA	4
2.3	<i>Politisk forankring av konkret landemerke</i>	4
2.3.1	POLITISK FORANKRING VIA STYREGRUPPE I MULIGHETSSTUDIEN	4
2.3.2	POLITISK FORANKRING VIA REFERANSE- OG BRUKERGRUPPE, BL.A. UNGDOMSRÅDET	5
2.4	<i>Politisk vedtak om realisering av elvestien fra budsjett 2026.....</i>	5
2.5	<i>Andre relevante planer.....</i>	5
2.5.1	KOMMUNEPLAN 2019 – 2031, SAMFUNNSDEL	5
2.5.2	PLAN FOR IDRETT OG FYSISK AKTIVITET 2025–2036	6
3	Beskrivelse av prosjektet.....	7
3.1	<i>Bakgrunnen for Åmli og beveren</i>	7
3.2	<i>Lokalisering av elvesti og beverlandemerke.....</i>	8
3.3	<i>Utforming – viktigheten av kulturhistorisk og arkitektonisk kvalitet</i>	8
3.4	<i>Plassering og reguleringsplaner</i>	8
3.4.1	O3 I PLANKARTET.....	9
3.4.2	GRØNN SONE MELLOM O3 OG ELVA.....	9
3.5	<i>Involvering av Agder Fylkeskommune</i>	9
3.6	<i>Formål, ambisjon og potensiale</i>	11
4	Vurdering av prosjektet.....	11
4.1	<i>Relevans for Regionplan Agder 2030.....</i>	11
4.1.1	SATSNINGSOMRÅDE 1 - ATTRAKTIVT OG MILJØVENNLIG AGDER.....	11
4.1.2	SATSNINGSOMRÅDE 5 - KULTUR	11
4.2	<i>Relevans for Samarbeids- og utviklingsavtale.....</i>	11
4.3	<i>Forventet resultat av prosjektet.....</i>	12
4.3.1	GJENNOMFØRING:	12
4.3.2	EFFEKT:	12
5	Prosjektorganisering og framdriftsplan	12
5.1	<i>Ekstern leverandør.....</i>	12
5.2	<i>Framdriftsplan</i>	12
6	Kostnadsoverslag og finansieringsplan.....	12
6.1	<i>Kostnadsoverslag</i>	12
6.2	<i>Finansieringsplan.....</i>	13

1 Innledning og formål

Agder Fylkeskommune startet i 2020 ordning med stedsutviklingsmidler som tilskudd til kommunene.

Åmli kommune har deltatt i ordningen flere ganger tidligere. Både ift. ikke-fysiske tiltak og fysiske tiltak. Senest i 2025 fikk vi med støtte fra ordningen og Trollvegg arkitekter utarbeidet en mulighetsstudie av en elvesti på vestsiden av Nidelva i Åmli sentrum.

Åmli kommune ønsker med denne søknad å søke utlyste stedsutviklingsmidler 2026 til fysiske tiltak.

Formålet med søknaden er å realisere beverlandemerke ifm. elvestien i Åmli sentrum som skissert i mulighetsstudien utarbeidet av Trollvegg arkitekter. Tiltaket er derfor en direkte forlengelse av denne mulighetsstudie.

Åmli kommune søker med dette om støtte på NOK 500.000 fra Agder Fylkeskommune under ordningen.

For de som ikke vet det, viser Åmli kommunevåpen en bever. Beveren symboliserer kommunens historiske beverstamme, som både var en vital næringsvei og helt sentral for beverens tilbakekomst i hele Europa. Denne unike historie er hele bakgrunnen for ønske om beverlandemerke.

Bilde 1: Åmli kommunevåpen viser en bever.

2 Forankring av prosjektet og forhold til andre planer

2.1 Direkte forankring i mulighetsstudie

Som nevnt i innledningen er dette prosjekt direkte forankret i mulighetsstudien av elvesti i Åmli sentrum finansiert av bl.a. stedsutviklingsmidler fra Agder fylkeskommune.

Mulighetsstudien ble ferdig i desember 2025 og fastla trassen for elvestien med linjeføring og terrengtilpassing. Mulighetsstudien fastla også materialutførelse samt oppholdssteder, møteplasser, hvileplasser og opplevelser langs stien.

Studien viser at Elvarheim museum er et av de mest sentrale knutepunktene langs strekningen, både kulturhistorisk, landskapsmessig og som møteplass; Området ved Elvarheim har et stort potensial til å bli videreutviklet som et naturlig møtested for lek, opphold, formidling og utgangspunkt for tur.

Tanken er at området ved Elvarheim museum skal fungere som et naturlig samlingspunkt, der lek og aktivitet kan kombineres med læring. Mot elva er det i mulighetsstudien foreslått en gigantisk bever som et landemerke for Åmli. Landemerket skal samtidig fungere som lekeinstallasjon. Installasjonen vil tiltrekke oppmerksomhet til beverutstillingen på Elvarheim museum og Elvarheim museum generelt. Samtidig vil den bidra til å skape en helhetlig opplevelse med både opphold, lek og formidling. Det skal i tråd med mulighetsstudien legges til rette for opphold mot elvesiden i form av bord/benker og lekeapparater.

2.2 Politisk forankring av sentrumsutvikling generelt

Kommunestyret i Åmli vedtok i møte 14.12.23 å nedsette et Sentrumsutvalg. Målet for Sentrumsutvalget er oppgradering av stasjonsparken i Åmli sentrum og utvikling av vestsida av Nidelva. Med andre ord et sentrumsutviklingsprosjekt.

2.2.1 PROSJEKTET FRAMTIDSBYGDA

Prosjektet Fremtidsbygda i Åmli kommune var et konkret prosjekt i perioden 2021-2023. Prosjektet hadde som overordnet ambisjon å bygge opp under attraktivitet i sentrum. Prosjektet «Fremtidsbygda» er omtalt i detalj i tidligere søknader om stedsutviklingsmidler fra Åmli kommune.

Prosjektet «Framtidsbygda» er bakgrunnen for Kommunestyrets vedtak å for å nedsette et Sentrumsutvalg og jobbe videre med sentrumsutvikling.

2.3 Politisk forankring av konkret landemerke

2.3.1 POLITISK FORANKRING VIA STYREGRUPPE I MULIGHETSSTUDIEN

Åmli kommune vedtok i kommunestyret 19.06.2025 sak K 25/35 å opprette en politisk styregruppe ifm. mulighetsstudien bestående av 4 medlemmer på tvers av politiske partier i Åmli kommune.

Oppgaven for den politiske styregruppe var å sette klare rammer for mulighetsstudien. Formål med rammesetting var å sikre at mulighetsstudien ble realistisk og gjennomførbart, og ikke et «luftslott».

Helt konkret ble det avholdt et innledende møte med den politiske styregruppe. Formålet var å oppnå politisk enighet om en rekke mulige tiltak i tilknytning til elvestien som skulle utredes

nærmere i studien. Dette kom vi heldigvis i mål med. Dermed ble bl.a. disse punkter notert i referatet fra det innledende møte:

- Dyreskulpturer/lekeapparater for barn/beverhytte
- Klatreløype/ hinderløype for barn

I etterfølgende innledende møte og befaring med Trollvegg arkitekter ble ovenstående punkter enda mere konkretisert;

«Plassering av nye elementer: Tuffepark, bever, lek mellom elementer» ble notert som et konkret punkt etter innledende møte (Mulighetsstudien fra Trollvegg, 2025 s. 5).

Beverlandemerket er derfor politisk forankret.

2.3.2 POLITISK FORANKRING VIA REFERANSE- OG BRUKERGRUPPE, BL.A. UNGDOMSRÅDET

I forbindelse med arbeidet med mulighetsstudien har det vært gjennomført en bred medvirkningsprosess. Prosessen har bidratt til å belyse ulike perspektiver og sikre at mulighetsstudiet bygger på et solid grunnlag basert på lokal kunnskap, erfaringer og ønsker for elvestien.

Medvirkningsprosessen har bl.a. omfattet en lokal referanse- og brukergruppe. Gruppen har bestått av Rådet for eldre og funksjonsnedsatte (REF), Timmerodden Avlastningsbustad, Åmli Turistforum, Agder Fylkeskommune, Åmli næringsforening og Ungdomsrådet.

Gruppen har bl.a. deltatt aktivt i lokal medvirkningsprosess på Rådhuset i Åmli sammen med den administrative arbeidsgruppen og Trollvegg. Gruppens innspill har vært viktige for å forme mulighetsstudien og sikre at ulike behov og perspektiver blir ivaretatt.

Gruppen fikk i prosessen på Rådhuset presentert ideen om et beverlandemerke foran Elvarheim. Størstedelen av gruppen var positive og fremhevet at det var viktig med «noe spektakulært» ifm. stien. Noe som skiller seg ut og er synlig fra rv. 41. Ungdomsrådet poengterte viktigheten av at landemerket har en funksjon i form av for eksempel en sklie. Det var viktig at beveren ikke bare var en skulptur/figur.

Beverlandemerket er derfor også lokalt forankret.

2.4 Politisk vedtak om realisering av elvestien fra budsjett 2026

Åmli kommune vedtok i budsjettet for 2026 å tildele 400.000 til realisering av elvestien (ref. Handlingsprogram og økonomiplan 2026-2029 Årsbudsjett 2026, vedtatt i kommunestyret 18.12.2025 sak K 25/79). I vedtaket står det:

«Det bevilges 400 000 kr. til å begynne gjennomføring av deler av promenade/tursti langs elva på vestsiden av Åmli sentrum - jfr. utarbeidet mulighetsstudiet.»

2.5 Andre relevante planer

2.5.1 KOMMUNEPLAN 2019 – 2031, SAMFUNNSDEL

I samfunnsdelen av Kommuneplan 2019 – 2031 omtales totalt fire hovedmål for kultur. «Prosjekt beverlandemerke» oppfyller alle fire mål innen kultur;

- «Tilrettelegging for allsidig fritidstilbud, idrett og friluftsliv»
- «Tilrettelegging for kunst og litteratur»
- «God forvaltning og formidling av kulturarv»

- «Gode sosiale og kulturelle møteplasser»

2.5.2 PLAN FOR IDRETT OG FYSISK AKTIVITET 2025–2036

Elvestien inngår konkret i handlingsplandelen av Plan for idrett og fysisk aktivitet i Åmli kommune 2025-2036.

3 Beskrivelse av prosjektet

3.1 Bakgrunnen for Åmli og beveren

På slutten av 1800-tallet var beveren nesten utryddet i Europa; én liten stamme overlevde i Agder/Telemark—med tyngde i Åmli. Lokale helter fikk etter 1. verdenskrig lov til å fange og eksportere bever, som bidro til gjenetablering i første omgang i Sverige og Finland, senere hele Europa.

Forskning og utstillinger fra Universitetet i Stavanger (UIS) og Elvarheim museum dokumenterer at **Åmli-beveren** var stamfar til mange av dagens europeiske bestander—Sverige ble gjenkolonisert fra dyr fanget i Åmli for over 100 år siden.

Åmli og historien om eksport av bevere til Sverige er derfor verdenshistoriens første eksempel på gjeninnføring av en dyreart – kjent som «rewilding» innen biologien og naturforvaltning.

Den lille bygda Åmli spilte derfor en **helt sentral rolle** i at eurasisk bever (*Castor fiber*) kom tilbake i Skandinavia og etter hvert store deler av Europa.

Denne unike historie har blitt til vandretstillingen «Beverens Reise». Et samarbeid mellom UIS og Elvarheim museum. Vandretstillingen er nå utstilt på Birkenes bygdemuseum. Utstillingen finnes også digitalt på Kuben Arendal sin hjemmeside:

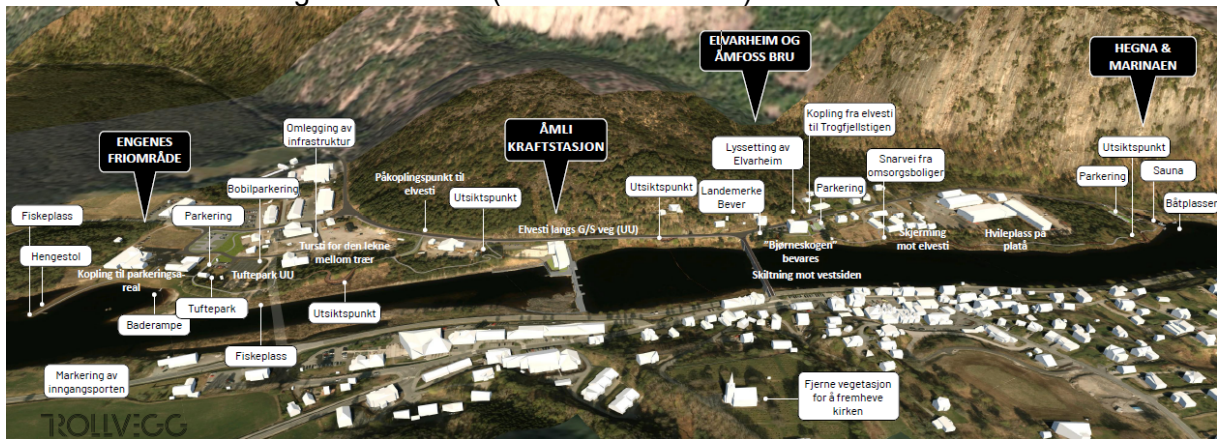
www.kubenarendal.no/beverutstilling/#/

Bilde 2: Vandretstillingen «Beverens Reise» formidler historien om eksport av bevere fra Åmli til hele Europa. Verdenshistoriens første eksempel på gjeninnføring av en dyreart, såkalt «rewilding». Utstillingen står nå på Birkenes bygdemuseum. Utstillingen er et samarbeid mellom UIS, Elvarheim museum og AAMA.

3.2 Lokalisering av elvesti og beverlandemerke

Illustrasjonen under fra mulighetsstudien viser linjeføringen av elvestien langs vestsiden av Nidelva i Åmli sentrum. Konkret er «Landemerke Bever» markert (markert i hvit boks) i området «Elvarheim og Åmfoss bru» (markert i sort boks):

Illustrasjon 1: Linjeføring av elvestien fra Hegna/Marinaen i nord langs Nidelva og mot syd frem til Badeparken på Engenes Friområde. Beverlandemerket er planlagt sentralt på stien ved Elvarheim bygget med synlighet fra rv.41.

3.3 Utforming – viktigheten av kulturhistorisk og arkitektonisk kvalitet

Det er viktig å understreke at den konkrete utforming av beverlandemerket ikke er landet 100%.

Mulighetsstudiet skisserer flere mulige eksempler på et beverlandemerke foran Elvarheim museum. Men en anbudsrunde og etterfølgende konkret valg av leverandør vil avgjøre eksakt utforming.

Det er i dette prosjekt også viktig å understreke betydningen av å hensynta estetikken og de kulturhistoriske verdier i området. Spesielt bygget Elvarheim. Elvarheim er en del av Åmlis bygningsarv og identitet. Det er derfor viktig at beverlandemerket må passe inn sammen med bygget og dets omgivelser.

Selv om konkrete planer ikke er helt på plass, er det noen ting som er fastlagt ift. utforming:

- Det er tanken at beverlandemerket skal utformes i tre slik den passer godt inn med miljøet.
- Det er tanken den skal inneholde en form for lek.
- Et høyt beverlandemerke (anslått ca. 5 meter) er å foretrekke, slik at figuren blir synlig fra rv. 41.

3.4 Plassering og reguleringsplaner

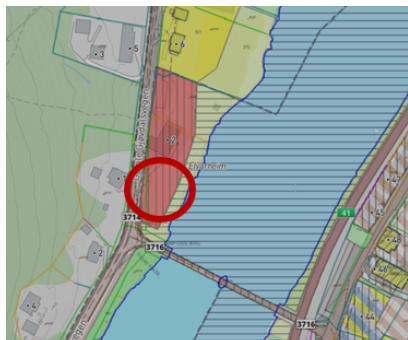
Det er ønskelig å plassere landemerket ifm. Elvarheim. Dels pga. tilknytting til museet. Dels pga. landemerket her er synlig fra rv. 41.

I mulighetsstudien har det vært dialog med plan- og byggesaksbehandler i kommunen. Det er skissert to ulike plasseringer ved Elvarheim:

3.4.1 O3 I PLANKARTET

Beverlandemerke kan plasseres innenfor O3 i plankartet med tilhørende bestemmelser:

«Området kan nyttast til bygningar for administrasjon, undervisning, helse- og sosiale tenester (her også omsorgssenter, alders- og sjukeheim), service, kulturelle formål m.m. Bygningane kan oppførast i maks 3 etasjar.»

Bilde 3: Mulig plassering av beverlandemerke - O3 i plankartet markert med rød.

I henhold til plan- og bygningsloven vurderes beveren som søknadspliktig, men det vurderes at denne har tilknytning til museum/Elverheim, og derfor faller naturlig inn under denne formålsbestemmelsen.

3.4.2 GRØNN SONE MELLOM O3 OG ELVA

Dersom beveren i stedet plasseres i grønn sone, gjelder følgende bestemmelse:

«Områda kan leggest til rette for friluftsliv. Inngrep som forringer landskapsbildet eller kjem i konflikt med interesser knytt til naturvern, flora, biologisk mangfold, levevilkår for vilt og fisk, kulturminne og kulturmiljø er ikkje tillate. Ein kan utføre forsiktig tynningshogst og skjøtsel.»

Kommunen antar beverlandemerket kan vurderes som friluftslivstiltak såfremt den er tilgjengelig for allmennheten. Plan- og byggesaksbehandler har gitt faglig råd om at det av hensyn til sikkerhet, flomfare og estetikk er å foretrekke «beveren» noe lenger bort fra elvekanten.

3.5 Involvering av Agder Fylkeskommune

I prosessen har det vært dialog med fylkeskommunen, da området ligger innenfor hensynssone "bevaring av kulturmiljø". De har gitt en foreløpig uttalelse om at en plassering mellom trærne vil være best av hensyn til broen og museet. Utforming og materialbruk vil ha stor betydning. Når endelig leverandør er valgt og de konkrete planer er på plass vil Agder Fylkeskommune igjen bli involvert.

Illustrasjon 2: Trollvegg har illustrert hvordan beverlandemerket foran Elvarheim kan se ut. Endelig utforming vil avhenge av endelig valg av leverandør og endelig godkjenning fra Agder Fylkeskommune.

3.6 Formål, ambisjon og potensiale

Formålet med beverlandemerket er flersidig;

- Dels er formålet å bidra til videreutvikling av Elvarheim som et naturlig møtested for lek, opphold, formidling og utgangspunkt for tur.
- Dels er formålet å synliggjøre kulturhistorien i Åmli i relasjon til beveren.
- Dels er formålet å skape et «identitetsskapende element» til glede for innbyggere og tilreisende.

4 Vurdering av prosjektet

I invitasjonen fra Agder Fylkeskommune nevnes spesielt at det er ønskelig med prosjekter *på mindre steder* hvorfor vi mener prosjektet i Åmli passer veldig godt til denne søknadsutlysning.

4.1 Relevans for Regionplan Agder 2030

Region plan Agder skisserer 5 satsningsområder. Hvert satsningsområde har tilknyttet ulike hovedmål. Prosjektet bygger direkte på mål om kulturarv, møteplasser, friluftsliv, identitet og bærekraft, og vil styrke både attraktivitet og aktivitet i Åmli sentrum.

4.1.1 SATSNINGSOMRÅDE 1 - ATTRAKTIVT OG MILJØVENNLIG AGDER

Satsningsområde 1 i Regionplan Agder 2030 er «Attraktivt og miljøvennlig Agder».

I sammenheng med denne søknad er det verd å fremheve spesielt følgende hovedmål under dette satsningsområde;

- Hovedmål 1.1: «Det er attraktive og varierte bo- og arbeidsmarkeder i hele Agder»,
Hovedmål 1.2: «Byer, tettsteder og lokalsentre er utviklet kompakt og med kvaliteter som fremmer helse, deltagelse og trivsel.»
Hovedmål 1.3: «Kommunesentrene har et variert arbeidsliv, tjeneste-, opplevelses- og kulturtilbud.»
Hovedmål 1.4: «Agder er et aktivitetsvennlig samfunn med nærmiljøer, sosiale møteplasser og friluftslivsområder som bidrar til at flere er mer fysisk aktive»

4.1.2 SATSNINGSOMRÅDE 5 - KULTUR

Satsningsområde 5 i Regionplan Agder 2030 er «Kultur».

Her ønsker Åmli kommune spesielt å fremheve to hovedmål vi mener er relevante for denne søknad – hovedmål 5.4 og 5.5;

- Hovedmål 5.4: «Kultur, idrett og en unik kulturarv gjør Agder til en attraktiv region, som trekker et voksende antall besøkende fra inn- og utlandet.»
Hovedmål 5.5: «Alle innbyggere har tilgang på gode arenaer for kultur, idrett og fysisk aktivitet i nærmiljøet, der de kan oppleve et bredt spekter av tilbud, fellesskap og aktivitet.»

4.2 Relevans for Samarbeids- og utviklingsavtale

Det er inngått en samarbeids- og utviklingsavtale mellom Åmli kommune og Agder fylkeskommune som gjelder fra 2023–2026. Formålet med avtalen er å dekke viktige samarbeidsområder for å nå målene i Regionplan Agder 2030 og Åmli kommune sin samfunnsdel.

Et av samarbeidsområdene er reisemålsutvikling. Elvarheim er en utnevnt såkalt perle ifm. Telemarksvegen samarbeidet og Nidelva prosjektet. Økt bruk av Elvarheim bygget vil derfor også smitt positivt av på reisemålsutviklingen.

4.3 Forventet resultat av prosjektet

4.3.1 GJENNOMFØRING:

- Bever er montert

4.3.2 EFFEKT:

- Økt attraktivitet for både innbyggere og besøkende
- Økt synlighet og bruk
- Styrket kulturtilbud i sentrum

Agder Fylkeskommune inviteres til å delta i prosessen.

5 Prosjektorganisering og framdriftsplan

5.1 Ekstern leverandør

Internt i Åmli kommune vil prosjektet fordre grunnarbeid fra teknisk avdeling samt involvere 1 medarbeider i administrasjonen i Åmli kommune. Hovedentreprisen leveres imidlertid eksternt.

5.2 Framdriftsplan

Prosjektet har nær sammenheng med elvestien. Status for elvestien er at det er søkt statlig sikring. Vi får svar på denne søknad sommeren 2026. Planen er derfor å begynne å gjennomføre både første etappe av elvestien og tilknyttet beverlandemerke tidligst høsten 2026, senest våren 2027.

6 Kostnadsoverslag og finansieringsplan

6.1 Kostnadsoverslag

Element:	Kostnad:
Beverlandemerke, anslått kostnad	800.000
Grunnarbeid og materialer	150.000
Administrative medarbeidere Åmli kommune	35.000
Søknad 30 timer à 700 kr. = NOK 21.000 (forankring Samfunn/ interne møter, innhente priser, skrivning, sluttrapportering)	

Prosjektledelse Åmli kommune 20 timer à 700 kr. = NOK 14.000 (koordinering med eksternt leverandør, koordinering teknisk personell fjerne eksisterende gummidekke	
Delsum:	
Totalt:	985.000

6.2 *Finansieringsplan*

	Beløp:
Agder Fylkeskommune - Stedsutviklingsmidler	500.000
Åmli kommune, økonomisk bidrag	200.000
Ekstern finansiering, sponsorater	100.000
Åmli kommune, arbeidstimer teknisk grunnarbeid	150.000
Åmli kommune, in-kind bidrag arbeidstimer administrative medarbeidere	35.000
Totalt	985.000